

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσ/νίκης
Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Συμμετοχή στο 6^ο Πανελλήνιο Γεωλογικό Συνέδριο,

« Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην πρώιμη παιδική ηλικία»,
Θεσ/νίκη, Οκτώβριος 4-5/2002

από την Όλγα Απανωμεριτάκη

Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπ/σης
Δυτικής Θεσ/νίκης

Επιγράμματα

1.

Τα προσχολικά παιδιά σ'όλον τον κόσμο είναι αθώα, ευάλωτα και εξαρτημένα. Είναι επίσης περίεργα, ευκίνητα και γεμάτα ελπίδα. Πρέπει να περνούν το χρόνο τους σε περιβάλλον χαράς και ηρεμίας, παιχνιδιού μάθησης και ωρίμανσης. Το μέλλον τους οφείλει να προδιαγράφεται σε αρμονία και συνεργασία με τους γύρω τους. Είναι όμως έτσι για όλα τα παιδιά τους πλανήτη;

(Παγκόσμια Διάσκεψη για το Παιδί, 1990)

2.

« Η διδασκαλία δεν πρωταρχίζει στη σχολική ηλικία, διδασκαλία υπάρχει και στην προσχολική. Μια μελλοντική έρευνα θα δείξει ίσως, ότι οι αυθόρμητες έννοιες του παιδιού είναι ακριβώς προϊόν της διδασκαλίας στην προσχολική ηλικία, όπως οι συστηματικές είναι προϊόν της σχολικής ηλικίας»

Lev Vygotsky

Πρώιμη παιδική ηλικία (προσχολική)

Η προσχολική ηλικία, η ηλικία δηλαδή των δύο έως οκτώ χρόνων σε μερικές βόρειες χώρες είναι μια περίοδος συναρπαστική, εξαιρετικά δημιουργική και ανυπολόγιστα ερωτική για το ανθρώπινο είδος.

Ο σκοπός της αγωγής στην πρώιμη παιδική ηλικία είναι η ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη των νηπίων, ψυχοκινητικής, κοινωνικο – συναισθηματικής, ηθικής και θρησκευτικής, αισθητικής, νοητικής, καθώς και της καλλιέργειας δεξιοτήτων (κινητικών και νοητικών) μέσα σε κλίμα ελευθερίας, ασφάλειας και προβληματισμού.

Ειδικότερα το νήπιο πρέπει:

Να γνωρίσει τον εαυτόν του

Να επικοινωνήσει με τους άλλους

Να επιδράσει αμφίδρομα στο περιβάλλον που ζει.

Για την επίτευξη των γενικών αυτών επιδιώξεων παιδαγωγική παρέμβαση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στηρίχθηκε σε βασικές αντιλήψεις όπως:

- Η μοναδικότητα του νηπίου ως «ατόμου» με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ανάγκες και προσωπικούς ρυθμούς
- Το παιδί είναι ένα εξελισσόμενο άτομο και η αρμονική ανάπτυξή τους προσδιορίζεται από το άμεσο ή έμμεσο περιβάλλον που ζει.
- Το ανθρώπινο ον είναι προικισμένο με την έμφυτη ικανότητα να αντιλαμβάνεται, να γνωρίζει και να μαθαίνει.
- Τα κοινωνικο – πολιτιστικά ερεθίσματα αποτελούν ένα είδος πνευματικής τροφής για το προσχολικό παιδί, το οποίο αναζητά διαρκώς βοήθεια, επιδοκιμασία, και παράδειγμα για μίμηση.
- Το παιδί των 4 ή 5 χρόνων έχει αυτονομία και έλεγχο στις κινήσεις του και είναι το ίδιο φορέας της εξέλιξής του.
- Η οικοδόμηση της γνώσης είναι κάτι περισσότερο από απόκτηση γνώσεων. Είναι το αποτέλεσμα μιας δυναμικής και ολοκληρωμένης ενσωμάτωσης του ατόμου στο ευρύτερο περιβάλλον που ζει.
- Η συνεχής ανακάλυψη του κόσμου από το νήπιο, μέσα από καθημερινές, προσωπικές του εμπειρίες, είναι μια αναγκαιότητα της ανάπτυξής του.
- Το παιδί ζει και αναπτύσσεται μέσα από το παιχνίδι, το οποίο αποτελεί «τη βασιλική οδό» προς τη μάθηση.

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση όντας μια μαθησιακή διαδικασία ελκυστική και ανακαλυπτική για το νήπιο και τη νηπιαγωγό, φαίνεται να ταιριάζει ακριβώς στο αναλυτικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, αλλά και στις ανάγκες του νηπίου.

Για την οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με ένα θέμα περιβαλλοντικής ενδιαφέροντος, ακολουθούνται τα δεδομένα της γνωστικής ψυχολογίας (Piaget, Bruner, Vygotski) στην παιδαγωγική αρχή ότι κυρίως η γνώση δε μεταβιβάζεται λεκτικά από τον ενήλικα στο παιδί, αλλά οικοδομείται με την ενθάρρυνση της νηπιαγωγού. Η γνώση πηγάζει από τις κινητικές πράξεις του αναπτυσσόμενου ατόμου πάνω στα αντικείμενα και τις καταστάσεις, που βαθμιαία εσωτερικεύονται και μετασχηματίζονται σε νοητικά σχήματα.

Ενδιαφέρουσες είναι οι θέσεις του σοβιετικού παιδαγωγού Lev Vygotski για το σχηματισμό των πρώτων εννοιών στα παιδιά. Υπάρχουν δύο τύποι εννοιών, οι αυθόρμητες στα παιδιά του Νηπιαγωγείου και οι επιστημονικές στη σχολική ηλικία. Μεταξύ τους υπάρχει συνεχής αλληλεπίδραση και αλληλοσυσχέτιση.

Συνοπτικός πίνακας αυθόρμητων και επιστημονικών εννοιών

Αυθόρμητες έννοιες	Επιστημονικές έννοιες
<ul style="list-style-type: none"> • Μεταδίδονται μέσω της καθημερινής δραστηριότητας. • Δεν έχουν συνειδητή αναγνώριση των σχέσεων. • Έχουμε συνείδηση κυρίως των αντικειμένων που εμπλέκονται στο σχηματισμό της έννοιας. • Σχηματίζονται από τις κατώτερες προς τις ανώτερες ιδιότητες του περιεχομένου της έννοιας. • Δεν είναι αναγκαίος ο συμβολισμός και η ορολογία.	<ul style="list-style-type: none"> • Μεταδίδονται μέσω της διδασκαλίας στο σχολείο. • Έχουμε συνειδητή αναγνώριση σχέσεων μεταξύ των στοιχείων. • Έχουμε συνείδηση της ίδιας της έννοιας και των εννοιών που την αποτελούν. • Σχηματίζονται από τις ανώτερες προς τις κατώτερες ιδιότητες του περιεχομένου της έννοιας. • Έχουμε ανάγκη και ύπαρξη συμβολισμού και ορολογίας.
Ανυπαρξία εννοιολογικού συστήματος στο οποίο εντάσσονται.	Διαμορφώνουν εννοιολογικό σύστημα στο οποίο εντάσσονται.

(Διδακτορική διατριβή Πούλου Ανδρέα, 1994)

Ένα παράδειγμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο όπως προτάθηκε από ομάδα Νηπιαγωγών σε χρόνο σεμιναρίου στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελευθερίου-Κορδελιού, 25/11/2000, με θέμα « Το νερό», σας το παραθέτουμε:

**Πρόταση ομάδας Νηπιαγωγών για πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
στο Νηπιαγωγείο με θέμα το νερό.**

ΘΕΜΑ : ΝΕΡΟ

Ιδιότητες του νερού - Αναγκαίο για τη ζωή στον Πλανήτη - Ισορροπία φύσης - Καθαριότητα - Αλληλεξάρτηση με τις κλιματικές συνθήκες.

ΣΤΟΧΟΙ : Γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον, αναγνώριση ιδιοτήτων και λειτουργιών του νερού στη ζωή του πλανήτη, καθημερινή χρήση, ανάγκη για σωστή διαχείριση.

Ιδιότητες του νερού :

α) Παιχνίδια με το νερό

- Εξοικείωση, επίσκεψη σε υδραγωγείο, πειράματα με το νερό, γλωσσικές ασκήσεις.
- Νερό σε λεκάνη με διάφορα υλικά (επιπλέοντα αντικείμενα - βυθιζόμενα)

Δραστηριότητες :

(Ψυχοκινητικός τομέας)

- Γινόμαστε ψάρια που κολυμπάμε
- Πηδάμε ποτάμια (φαρδύ, στενό, μέσα, έξω)
- Φυσάμε με καλαμάκια μέσα σε γεμάτα ποτήρια νερού - δημιουργία μουσικών ήχων.

Γλωσσικές δεξιότητες : νεροιοικογένειες, σύνθετες και απλές λέξεις και προτάσεις με το νερό (νεροχύτης, νερόμυλος, νερόφιδο, νεροντούφεκο)

(Νοητικός τομέας)

- Κύκλος του νερού
- Καταστάσεις του νερού (παγωμένο-λιωμένο, χιόνι, κρυσταλίδες, πάχνη)
- Βυθιζόμενα - Επιπλέοντα - Διαλυτά - Αδιάλυτα
- Άχρωμο, άοσμο, άγευστο

(Προμαθηματικός τομέας)

- Άδειο - Γεμάτο - Αντιστοίχιση

(Αισθητικός τομέας)

- Ζωγραφίζουμε με νερομπογιές
- Ηχοϊστορία : Το σύννεφο με τον ήλιο
- Ήχοι με νερό
- Ποίηση : Από πού είσαι ποταμάκι ;
- Λογοτεχνία : Το σύννεφο που έβαλε τα κλάματα

Νερό - Αναγκαίο για τη ζωή στον πλανήτη

- Πείραμα με τα φυτά (πότισμα - ξηρασία) - (νοητικός)
- Τεχνητή διακοπή νερού
- Συζήτηση (μητρική γλώσσα)
- Εικόνες - Video (αισθητικός)
- Εικαστικές δημιουργίες με την κίνηση και τον ήχο του νερού

Ισορροπία της φύσης

Ρύπανση - Πλημμύρες - Προστασία

Ρύπανση :

Επισκέψεις σε ποτάμια με ρύπανση, θάλασσα, λίμνες (Κορώνεια - Βόλβη - εικόνες σχετικές)

Φυτοφάρμακα, πετρελαιοκηλίδες, τοξικά απόβλητα

Πλημμύρες : Αποψίλωση δασών - Πυρκαγιές

Προστασία :

Ενημέρωση, οικονομία νερού, βιολογικοί καθαρισμοί

Συνεργασία με φορείς :

Δήμοι : (φρεάτια, αποκατάσταση δικτύων, καθαρισμός δεξαμενών)

Εργοστάσια (εμφιαλωμένου νερού)

ΥΠΕΧΩΔΕ

Οικολογικές οργανώσεις :

Καθαριότητα :

- Παραμύθι : Το βρωμοχώρι
- Δουλεύουν στο καβαλέτο με δακτυλομπογιές
- Δουλεύουν με πηλό
- Δουλεύουν σε εικαστικές δημιουργίες (αισθητικός)
- Λογαριασμός νερού, ανάγνωση - γραφή (δεξιότητες)

Αξιοποίηση νερού

- Ρεύμα, ιαματικά λουτρά, άρδευση, ύδρευση

Αξιολόγηση:

- Έκθεση ζωγραφικής με έργα των παιδιών
- Φωτογραφίες από επισκέψεις
- Χειροτεχνίες με πηλό - κολλάζ
- θεατρική παράσταση : Το βρωμοχώρι
- Εκδρομή με καράβι μαζί με τους γονείς

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βιγκότσκι,Λ. (1993). Σκέψη και Γλώσσα, 2^η έκδοση. Εκδόσεις: Γνώση, Αθήνα.
- Emde, R. N. (1983). The representational self and its affective care. The psychoanalytic study of the Child, 38, 165.192.
- Ζαφρανά, Μ. (1992). Ανάπτυξη του εγκεφάλου και Προσχολική Εκπαίδευση. Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Κοινωνικής Παιδιατρικής, Θεσ/νίκη.
- Παπαδοπούλου, Ε. (1998) Β. Σουχομλίνσκι: Το Σχολείο της Χαράς, Εκδόσεις: Αφοι Κυριακίδη, Θεσ/νίκη.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1979).Εξελικτική Ψυχολογία της προσχολικής ηλικίας,2^{ος} τόμος, Αθήνα.
- Τσιαντζή, Μ. (1996).Αγωγή της Προσχολικής Ηλικίας. Εκδόσεις:Gutenberg, Αθήνα.
- Φράγκος, Χ. (1992). Βασικές συνιστώσες της εκπαίδευσης του παιδιού προσχολικής ηλικίας. Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Κοινωνικής Παιδιατρικής, Θεσ/νίκη.
- Φράγκος, Χ.(1983). Βασικές Παιδαγωγικές Θέσεις. Εκδόσεις: Gutenberg,Αθήνα.